

ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: МІЖНАРОДНІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ЛОКАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

ПОЛТАВА
2026

Полтавський державний аграрний університет

**Формування сталих
соціально-економічних
систем: міжнародні,
національні та локальні
аспекти розвитку**

Колективна монографія

**Полтава
2026**

УДК 330.101.541:332.1:338.2

JEL Classification: O10, O20, R11, F63

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського державного аграрного університету
(Протокол № 5 від 23.12.2025 р.)*

Рецензенти:

Рогов Георгій Костянтинович, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Хома Ірина Борисівна, д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка».

За загальною редакцією:

Медвідь Вікторії Юрївни, д-р екон. наук, професора, завідувача кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

Дячкова Дмитра Володимировича, д-р екон. наук, професора, професора кафедри менеджменту імені І. А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету.

Галича Олександра Анатолійовича, канд. екон. наук, професора, професора кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

Калініченка Олександра Володимировича, канд. екон. наук, доцента, доцента кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

Лесюка Владислава Станіславовича, доктора філософії з економіки, асистента кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

Формування сталих соціально-економічних систем: міжнародні, національні та локальні аспекти розвитку : колективна монографія / за заг. ред. В. Ю. Медвідь, Д. В. Дячкова, О. А. Галича, О. В. Калініченка, В. С. Лесюка. Полтава : ПП «Астрая», 2026. 421 с.

Колективну монографію підготовлено в межах виконання науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету:

«Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоeкономічному просторі» (№ 0122U201799) та

«Формування та розвиток територіальних соціально-економічних систем» (№ 0122U201708)

У колективній монографії узагальнено теоретико-методологічні підходи та практичні механізми формування сталих соціально-економічних систем з урахуванням міжнародних, національних і локальних аспектів розвитку в умовах сучасних глобальних викликів.

ISBN 978-617-8466-40-4

ПДАУ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

© Колектив авторів, 2026

© Полтавський державний аграрний університет, 2026

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Міжнародні виміри та глобальні тенденції розвитку соціально-економічних систем	7
1.1. Теоретико-методологічні основи сталих соціально-економічних систем (на прикладі туризму) (<i>Музиченко-Козловська О. В.</i>)	7
1.2. Розвиток механізмів залучення інвестицій в економіку Киргизстану та України (<i>Брищенко Р. О., Зубков Р. С.</i>)	17
1.3. Міжнародні стандарти бюджетування як стратегічний базис підвищення ефективності фінансового менеджменту українських підприємств (<i>Головко О. Г., Орехова К. В., Гнип Н. О.</i>)	28
1.4. Формування соціально-економічних систем корпорацій: структура ланцюгів вартості автомобільних виробників (<i>Амбарчян М. С.</i>)	42
1.5. Міжнародні чинники формування маркетингових стратегій медичного туризму України (<i>Головчук Ю. О.</i>)	51
Розділ 2. Фінансово-економічні важелі забезпечення стійкості національної економіки	81
2.1. Взаємозв'язок сталого розвитку та ринкової вартості підприємства (<i>Царьов О. С.</i>)	81
2.2. Концепція аудиторської синергії – форсайтний вектор взаємодії внутрішнього та зовнішнього аудиту стратегічно та суспільно значимих компаній (<i>Назарова К. О.</i>)	92
2.3. Обліково-аналітична інформація як фундаментальний ресурс для прийняття управлінських рішень (<i>Фартушняк О. В.</i>)	101
2.4. Особливості фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ у контексті соціально-економічних трансформацій в Україні (<i>Лебеденко А. Ю.</i>)	113
2.5. Конкурентний потенціал підприємства в ринковому середовищі (<i>Макаренко П. М., Макаренко Ю. П., Пілявський В. І.</i>)	134
Розділ 3. Стратегічні орієнтири та соціальні аспекти сталого розвитку	153
3.1. Методологія дослідження циклічності розвитку соціально-економічної системи проактивним антикризовим управлінням у безпековому вимірі (<i>Гудзь Т. П.</i>)	153
3.2. Особливості управління сучасним підприємством (<i>Зубков Р. С.</i>)	176

3.3. Система стратегічного управління аграрним сектором економіки на основі форсайт-методології та гармонізації інтересів стейкхолдерів (<i>Воронько-Невіднича Т. В., Богма І. Ю., Чайковський В. А., Гармаш Р. Р.</i>).....	187
3.4. Агропродовольчий сектор України: тенденції розвитку в умовах війни та гендерні аспекти участі жінок у виробництві та управлінні (<i>Горбатюк Л. М., Борисенко В. В.</i>).....	198
3.5. Агроскаутинг – основа формування державної політики у сфері продовольчої безпеки та управління аграрними ризиками (<i>Лотий І. І., Стеценко А. Р.</i>).....	210
Розділ 4. Раціональне використання земельних ресурсів для забезпечення продовольчої безпеки.	221
4.1. Органічне виробництво в контексті сталого розвитку аграрного сектору України (<i>Сень О. В.</i>).....	221
4.2. Ретроспективні аспекти просторового поєднання господарського використання ландшафтної основи на території Полтавщини (<i>Єрмаков В. В., Сарнавський С. П., Копилець Є. В.</i>).....	231
4.3. Агроландшафти Волині як складова продовольчої безпеки країни (<i>Тарасюк Н. А.</i>).....	241
4.4. Основи відтворення і збереження земельних ресурсів Волинської області (<i>Полянський С. В., Тарасюк Н. А., Мельник О. В., Качаровський Р. Є.</i>).....	255
4.5. Земельні ресурси підприємства і стратегія ефективного їх використання (<i>Шокало Н. С.</i>).....	273
Розділ 5. Організаційно-економічні аспекти управління аграрним виробництвом.	298
5.1. Теоретико-методичні підходи до визначення ефективності сільськогосподарського виробництва (<i>Калініченко О. В., Галич О. А., Лесюк В. С.</i>).....	298
5.2. Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектору України в умовах глобальних викликів (<i>Лесюк В. С.</i>).....	307
5.3. Особливості управління галузевою та товарною спеціалізацією аграрних підприємств (<i>Миколенко І. Г.</i>).....	334
5.4. Біологічні особливості, урожайність та якість продукції пшениці озимої залежно від умов вирощування в контексті продовольчої безпеки (<i>Коваль Д. О.</i>).....	343
5.5. Особливості вирощування продуктивних гібридів сояшника для зони північного лісостепу України (<i>Єрмоменко Р. В., Зубков Р. С.</i>).....	375
5.6. Урожайність гібридів кукурудзи (<i>Zea Mays L.</i>) різних груп стиглості залежно від умов вирощування (<i>Ванжула Д. В.</i>).....	387
Колектив авторів.	414

4. Джаман М. О., Єрмаков В. В. Ретроспективні аспекти природокористування історико-географічного краю Полтавщини в процесі господарської діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія.* 2008. Вип. 15. С. 170–175.
5. Джаман М. О., Єрмаков В. В. Формування галузевої структури сільськогосподарського виробництва Полтавського історико-географічного краю після селянської реформи 1861 року. *Часопис соціально-економічної географії.* 2008. Вип. 4 (1). С. 87–95.
6. Лященко П. І. Історія народного господарства СРСР : у 2 т. Київ : Держполітвидав, 1951–1952. Т. 1 : Докапіталістичні формації. 1951. 635 с. ; Т. 2 : Капіталізм. 1952. 690 с.
7. Падалка Л. В. Карта територіального розграничення Полтавської губернії в масштабах місних изучень. Полтава : Полтав. уч. арх. ком., 1914. 18 с.
8. Памятная книжка Полтавской губернии на 1865 год / сост. Н. Бодянский. Полтава, 1865. 186 с.
9. Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX століття / упоряд. Т. Б. Ананьєва. Київ : Наукова думка, 1997. 322 с.
10. Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. X : Переяславский уезд / ред. Н. Терешкевич. Полтава : Изд. Полтав. земской управы, 1890. 589 с.
11. Свод данных о состоянии сельского хозяйства в Полтавской губернии (по сообщениям корреспондентов) за 15 лет (1886–1900 гг.) / Стат. бюро Полтав. губерн. земства. Полтава : Электр. типо-литогр. Д. Н. Подземского, 1904. 639 с.
12. Сводный сборник по статистическому описанию Полтавской губернии в 1882–1889 годах. Вып. 1. Полтава : Изд. Полтав. губ. земства : Типо-литогр. И. А. Дохмана, 1900. 290 с.

4.3.

Агроландшафти Волині як складова продовольчої безпеки країни

Тарасюк Н. А.,

канд. геогр. наук, доцент,

доцент кафедри фізичної географії,

Волинський національний університет

імені Лесі Українки, м. Луцьк

<https://orcid.org/0000-0003-1829-2438>

В сучасних умовах різновидів господарської діяльності лімітуючим чинником розвитку є прояв глобальних проблем, серед яких і глобальне потепління. Сучасні кліматичні умови впливають не лише на господарську діяльність людини, але і визначають активізацію чи сповільнення розвитку природних явищ та процесів.

Дзеркальним відображенням взаємодії компонентів географічної оболонки в умовах змін клімату є сучасні ландшафти. Серед сучасних ландшафтів чільне місце належить агроландшафтам, стійкість та різновиди яких є запорукою продовольчої безпеки країни.

Різноманітність сучасних ландшафтів Волині зумовлена строкатістю ґрунтового покриву, різновидами традиційного та сучасного природокористування. Їх вивчення носить епізодичний характер, а матеріали розрізнено представлені в наукових публікаціях Міщенко О.В., Павловської Т.С., Ковальчука І.П., Тарасюк Н.А., Васковець Х., Ничаї О.О. Також в наукових працях Тарасюк Н.А., Тарасюка Ф.П., Кващук Л.В., Федонюк В.В., Павловської Т.С. розглядаються як теоретичні так і прикладні аспекти природокористування та використання кліматичних ресурсів регіону. Зважаючи на особливості регіонального прояву глобального потепління важливе значення має проблема комплексного дослідження агроландшафтів Волині як базової складової формування продовольчої безпеки країни.

Мета роботи – оцінка строкатості та різноманіття агроландшафтів Волинської області. На шляху досягнення поставленої мети вирішували наступні завдання: виділити чинники формування агроландшафтного різноманіття, охарактеризувати різновиди агроландшафтів в регіоні дослідження та визначити напрямки досліджень агроландшафтів як середовище формуючої складової продовольчої безпеки.

Територія Волинської області знаходиться в помірних широтах і кліматичні умови цілком сприятливі для розвитку аграрної галузі. Важливим чинником розвитку землеробства є строкатий ґрунтовий покрив. В.Докучаєв називав ґрунтовий покрив «дзеркалом ландшафту», оскільки ґрунт є продуктом взаємодії всіх природних компонентів на конкретній території у визначених умовах екологічного середовища. Родючість ґрунтів, гранулометричні та гідротермічні їх особливості визначають екологічні умови розвитку рослинного покриву та формування врожаю сільськогосподарських культур. Мобільність сучасної людини послаблює увагу до навколишнього середовища та різноманітність ландшафтів, оскільки більше уваги зосереджено на меті пересування чи зайнятості. Кожен з нас щораз перебуває у ландшафті: в природному, зміненому (природно-антропогенному) або штучно створеному (антропогенному) та є постійним учасником інтерактивного географічного простору, впливаючи безпосередньо на його стан та функції.

Поняття «ландшафт» та його трактування нині є інтегруючою основою між географією та екологією. Еволюція терміну досить тривала, в дослівному перекладі з німецької на українську звучить як «краєвид», проте в географії вживається науковий термін та визначення «ландшафт». Методологічною основою класичного ландшафтознавства є фундаментальні роботи корифеїв географічної думки – П.А.Тутковського, В.В.Докучаєва, С.Л. Рудницького.

Сучасні ландшафти вивчають з позицій раціонального ведення господарства, а також при вивченні прояву екологічних проблем. Теоретичні та методологічні витoki сучасного ландшафтознавства подано в роботах М.Д.Гродзинського, П.Г.Шищенка, О.М.Маринича, С.І.Кукурудзи, Г.І.Денисика та їх учнів і послідовників [1, 2, 13].

Отже, консолідоване поняття «сучасний ландшафт», на наш погляд – це всі види ландшафтів, які формують єдину географічну картину світу та є структурними елементами сучасної географічної оболонки планети. Цікаве бачення на різновиди сучасних ландшафтів обґрунтовано в монографії М.Д.Гродзинського «Пізнання ландшафту: простір і час». Автор наголошує, що «хоч наукові знання є більшою частиною ландшафтознавства, але не вичерпують його, ландшафтознавство сьогодні є напрямком географічного знання про ландшафт, а не тільки наука про нього» [1, с. 9]. Таке трактування поняття «ландшафт» вимагає врахування різновидів його тлумачення. Термін набув значення фундаментальної концепції географії та став найбільш вживаний не лише серед науковців, але і серед широкого кола фахівців та пересічних громадян, які стурбовані станом довкілля, збереженням екологічної рівноваги та орієнтовані на впровадження заходів щодо впровадження сталого розвитку на глобальному та регіональному рівні.

Різноманіття сучасних ландшафтів зумовлене як природними компонентами так і наслідками господарського впливу людини. Не підлягає запереченню твердження про те, що серед ландшафтів виділяють три основні групи:

- природні або мало змінені
- природно-антропогенні (разово змінені господарською діяльністю і надалі розвиваються в природному режимі)
- антропогенні (сильно змінені або створені внаслідок господарської діяльності людини).

Природні ландшафти (ще їх називають зональними, так як характеризуються прив'язкою до географічних поясів та природних зон) характеризуються взаємодією власне природних компонентів, але глибина прояву взаємодії може змінюватися внаслідок впливу глобальних процесів (наприклад, прояву потепління).

Природно-антропогенні ландшафти (також переважно зональні, з деякими складовими азональних комплексів) характеризуються взаємодією природних компонентів, серед яких один або два є зміненими внаслідок впливу людини (наприклад, вирубка лісу або осушення луків).

Антропогенні (можна виділяти як азональні, оскільки провідним чинником формування та функціонування є діяльність людини, її потреба для економіки та соціуму) характеризуються взаємодією природних та техногенних компонентів. При цьому техногенний компонент завжди присутній і є власне структурною складовою ландшафту (наприклад, водогосподарські ландшафти – ставки, які характеризуються зміною рівневого режиму води, зариблюються, а також регулярно в певний період року проводиться вилов риби). Яскравим прикладом антропогенного ландшафту є сільськогосподарські землі (агрорландшафти) та поселенські ландшафти. Людина створила власний проєкт землекористування та забудови, змінила довкілля, яке вже не відтворюється до природного рівня. Серед антропогенних ті ландшафти, які власне створила людина і підтримує їх функціонування, наприклад парки відпочинку, ботанічні сади, сквери і т.п. Проте, до антропогенних відносять і кинуті, перетворені та непридатні до використання

землі – антропогенний бедленд, який є наслідком хижацького використання мінеральних, лісових, водних та земельних ресурсів, нагромадження побутового та промислового сміття, а також наслідком військових дій.

Особливе місце в структурі сучасних ландшафтів належить агроландшафтам, оскільки саме їх стійкість до різного роду навантажень є запорукою продовольчої безпеки. Для того, щоб отримати повноцінну комплексну оцінку сучасного агроландшафту потрібно враховувати не лише природні особливості території землекористування, але й антропогенні умови (різновиди обробітку земель, культури землеробства).

Формування системи показників, які характеризують комплексний розвиток, передбачає те, що території включають такі головні підсистеми: а) природну; б) економічну; в) соціальну; г) екологічну; д) демографічну; е) фінансову [4, 13]. Узгоджена оцінка регіонального розвитку території за цими підсистемами і є фундаментальним блоком формування системи забезпечення продовольчої безпеки.

Оцінка природної підсистеми передбачає визначення сприятливості природних умов території та потужності агроресурсного потенціалу.

Оцінка економічного розвитку передбачає визначення рівнів забезпечення району природними агроресурсами, аграрного сектору економіки, інвестиційної привабливості району, підприємницької активності, розвитку транспортних комунікацій.

Оцінка соціального розвитку передбачає аналіз частки та структури зайнятості населення в агросекторі, забезпечення населення продовольчими товарами і послугами та їх доступності.

Оцінка стану довкілля передбачає визначення негативного впливу господарської діяльності на компоненти агроландшафту, зокрема, ґрунтовий покрив.

Оцінка демографічного стану передбачає аналіз демографічних тенденцій, особливостей заселення території та людності сільських поселень.

Таким чином, для проведення комплексної оцінки агроландшафту (окремого сільськогосподарського угіддя територіальної громади) ми використовуємо такі методи: спостереження, аналізу та синтезу, картографічний, описовий, порівняльно – географічний, узагальнення, системного аналізу, геоінформаційний, графічний, прогнозування.

Специфіка об'єкта дослідження – територія окремо взятого агроландшафту зумовлює необхідність відбору та комбінації таких методів, які дають можливість найповніше розкрити його особливості.

Отже, комплексний географічний підхід до вивчення сучасних агроландшафтів дозволяє обґрунтувати актуальні напрямки інвестицій, виявити та обґрунтувати обмеження видів землекористування, визначити шляхи оптимізації розвитку аграрного сектору

Різноманіття сучасних агроландшафтів території дослідження залежить від комплексу чинників, зокрема: географічне положення території в помірних широтах, вплив західного переносу повітряних мас, циклональна активність полярного фронту, тектонічна стабільність в межах давньої докембрійської платформи, нагромадження потужних геологічних відкладів мезозойського віку, давні водно-льодовикові утворення четвертинного материкового зледеніння. Комплекс зазначених

чинників визначає напрям розвитку всіх фізико-географічних процесів на території Волинської області. Приведемо характеристику окремих чинників, які, на наш погляд, відіграють провідну роль у формуванні просторової структури агроландшафтів району дослідження.

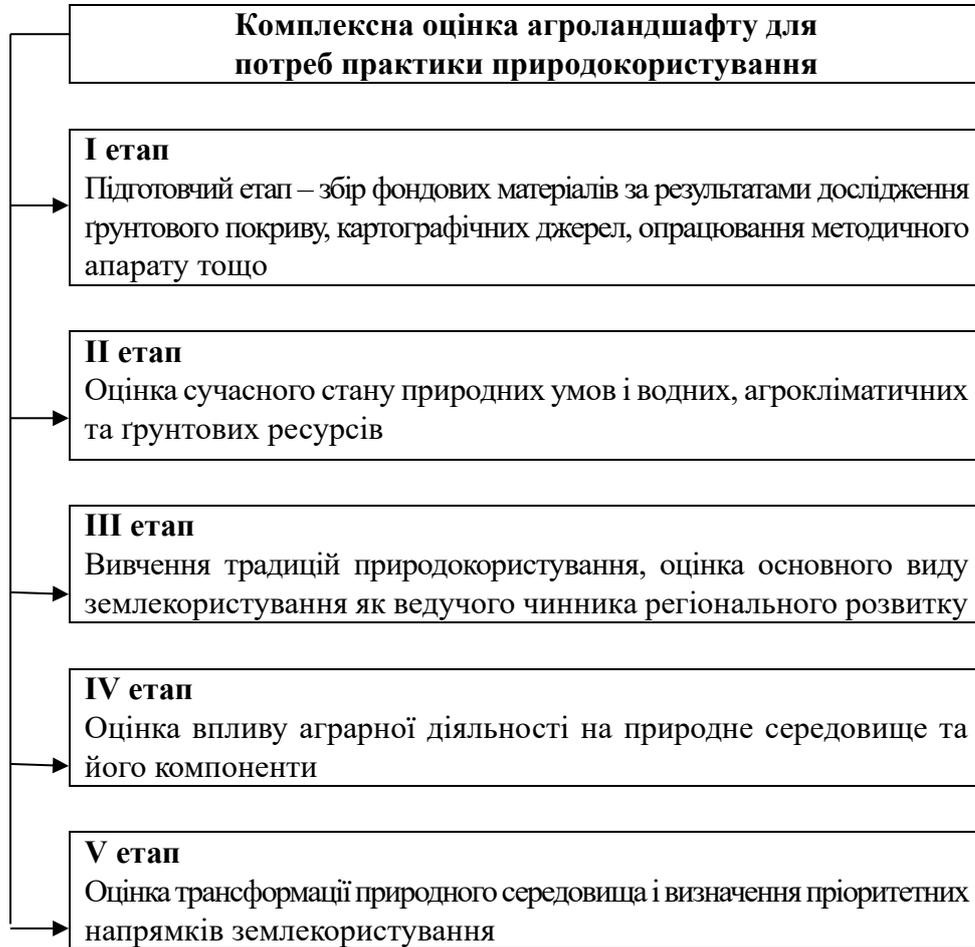

Рис. 1. Зведений алгоритм комплексної оцінки агроландшафту для потреб регіонального розвитку

Джерело: складено автором.

Територія дослідження знаходиться в межах північно-західної окраїни Подільської плити в межах стійкої докембрійської платформи. Тому всі геоморфологічні процеси дзеркально відображають специфіку розвитку тектогенезу в межах Волино-Подільської плити та Галицько-Волинської западини західної окраїни Східно-Європейської платформи. Загальна особливість проявляється у домінуванні рівнинних форм рельєфу, із вираженим похилом на північ до долини річки Прип'ять, в пониззі якої і знаходиться найнижча абсолютна висота 139 м над р.м., поблизу с. Бучин в гирлі р. Стохід. Низовинна північнополіська територія характеризується значним заболоченням в межах річкових заплав, які оконтурені невисокими призаплавними терасами (до 1 м), південнополіська зона (центральна частина області) представлена денудаційними рівнинами, які поступово в напрямку на південь переходять до лесової височини. Найбільшу площу (понад $\frac{3}{4}$ площі області) займають акумулятивні низовини. В їх межах яскраво проявляється процес сучасної

аккумуляції осадового матеріалу, який виносять річкові води із схилів Волинської височини. Південь Полісся характеризується поширенням давньольодовиких форм денудованої поверхні. Серед геоморфологічних процесів здебільшого переважає площинна водна, а на відкритих поверхнях і вітрова.

Найбільш розсічена південна частина – область Волинської височини з типовими хвилястими поверхнями [8]. Найвища точка Волині знаходиться біля села Бужани Горохівського району – 292 м н. р. м., амплітуда висот становить 153 м. Переважають екзогенні форми рельєфу, які сформувалися внаслідок впливу давнього материкового зледеніння та роботи річок, а в межах лесової височини – денудовані межиріччя чергуються із пологими горбистими рівнинами. Територія Волинської лесової височини характеризується розвитком яружно-балкових форм, які часто поєднані з елементами карстових утворень. Внаслідок значного поширення та близького залягання до поверхні крейдових відкладів сенон-туронського та коньякського віку, для всієї території області характерний прояв поверхневого карсту. Волинський карст представлений озерними улоговинами, лійками, проваллями на схилах річкових долин та яружно-балкових комплексів. Найбільше карстових форм рельєфу зосереджено в межах водозборів річок Турії та Стоходу, дещо менше – у басейні річки Стир, найменше – в долині Прип'яті та Західного Бугу. Серед геоморфологічних районів найменше карстових форм рельєфу трапляється на території Верхньо-Прип'ятської аккумулятивної низовини, а найбільше – в межах Турійсько-Костопільської денудаційної рівнини. Денудаційні форми рельєфу це переважно припідняті вододіли, які складені мергелями та крейдою на вимиті поверхні антропогену. Еолові форми давньольодовикового віку трапляються вздовж річок, подекуди утворюючи піщані пагорби та пасма. Для долин річок Волині характерний рельєф органогенного походження, представлений торфовищами. Давньольодовикові та водно-льодовикові форми рельєфу трапляються в Поліській частині області. Південна підвищена частина є розчленованою ділянкою земної поверхні, яка складена породами, які легко піддаються водній ерозії [18,20]. Поверхня горбиста завдяки наявності потужних лесових відкладів, розрізаних річковими долинами, ярами та балками.

На території Волинської області виділяють три морфоструктури, як результат взаємодії ендегенних та екзогенних процесів: «Львівсько-Волинська, Волино-Подільська й Ковельсько-Ратнівська. В межах цих морфоструктур виділяються геоморфологічні райони: «Верхньо-Прип'ятська аккумулятивна низовина; Шацький вододільний горбисто-западний, карстово-озерний район; Любомль-Ковельський кінцево-моренний район; Поворсько-Маневицький кінцево-моренний район; Турійсько-Оваднівський денудаційний район; Рожище-Цуманський денудаційний район; Колківський (Стир-Стохідський) давньодолинний район; Луцький приполіський лесовий горбистий район; Іваничівський рівнинний хвилястий лесовий район; Горохівський горбисто-грядовий лесовий район» [5].

Кліматичні чинники, органічний світ та господарська діяльність людини накладена на геологічну основу визначають прояв активності геоморфологічних

процесів. В межах Волинської акумулятивної низовини важливим фактором розвитку процесів акумуляції та заболочування є поширення низовинних форм рельєфу та близьке до поверхні залягання ґрунтових вод. Південна частина Полісся, навпаки, характеризується добре дренованою поверхнею межиріч, що зумовлено поширенням тріщинуватих відкладів мергелю та крейдового алювію. Болота трапляються лише в долинах річок.

Переважаючими формами рельєфу досліджуваної території є такі «генетичні типи: флювіальні (русла річок різних типів, стариці, прируслові вали, піщані гряди, поверхні заплав, надзаплавних терас); еолові (дюни, горбисті піски); біогенні (болота, торфовища); лімногенні (озера різних типів та розмірів); льодовикові, водно-льодовикові (ози, піщані гряди); антропогенні (дамби, греблі, меліоративні канали, дорожні насипи, виїмки, кар'єри)».

Загалом, рівнинність території сприяє розвитку різновидів господарської діяльності орієнтованої на використання земельних, лісових та водних ресурсів. Лімітуючим чинником є водно-ерозійні та карстові процеси та заболочування.

До лімітуючих факторів поширення рослинних угруповань відносяться гідрокліматичні умови, які представлені кліматичними умовами та умовами атмосферного та поверхневого зволоження. Кліматичні умови детально описані в колективних монографіях про природні умови та ресурси Волині за редакцією К.І. Геренчука (1975), В.О.Фесюка (2016) та в численних статтях і публікаціях в збірнику «Природа Західного Полісся та прилеглих територій» [8,10]. Зауважимо, що на території області спостерігається загальна тенденція до підвищення середньорічної температури повітря (пересічно від 7,2 °С в середині 70-х років ХХ століття до 9,6 °С – на початку ХХІ століття та до +10 °С в крайні три роки). Безумовно, що підвищення температури повітря призводить до активізації випаровування, збільшення суми позитивних температур, збільшення тривалості безморозного періоду, зменшення ресурсу води у малих відкритих водоймах внаслідок збільшення споживання води водною рослинністю. Разом з тим, на фоні прояву потепління спостерігаються різкі зміни типів погоди, хвилі тепла взимку, хвилі холоду – влітку. Переважаючими є західні (19 %), південно-східні (18 %), північно-західні і південно-західні (по 14 %) напрямки вітрів, а південні і східні (10 %), північно-східні (8 %) та північні (8 %) характеризуються значно нижчими показниками повторюваності в багаторічному та річному циклі. Вітровий режим досліджуваної території визначається загальними циркуляційними процесами, які властиві для помірних широт. Разом з тим, рівнинність території, наявність значних площ водного дзеркала сприяє розвитку місцевих циркуляційних особливостей, що проявляється досить часто в прояві місцевих поривів вітру, іноді ураганної сили.

Улітку провідним чинником формування термічного поля над територією області є радіаційні умови й відмінності підстильної поверхні. Узимку термічні умови визначаються циркуляцією атмосфери в помірних широтах. Територія Волинської області характеризується незначними просторовими відмінностями термічного режиму, що, передусім, зумовлено рівнинністю території та густою мережею поверхневих

водойм. Найнижча середньомісячна температура повітря – у січні. Вона змінюється від $-4,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ (МС Маневичі) до $-3,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ (МС Світязь і Володимир-Волинський)

У лютому найнижчі значення середньомісячних показників за весь інструментальний період спостережень (починаючи з 1947 року) становлять $-3,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ (МС Маневичі). Найтеплішим узимку на території області є грудень, середня місячна температура повітря змінюється від $-2,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ (МС Маневичі) до $-1,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ (МС Світязь). Узимку спостерігають загальну тенденцію до зниження середньомісячної температури повітря в напрямку на схід і північний схід області.

Таблиця 1

Середня місячна температура повітря, $^{\circ}\text{C}$

Місяці/МС	Любешів	Світязь	Ковель	Маневичі	Володимир-Волинський	Луцьк
I	-4,1	-3,6	-3,8	-4,2	-3,7	-3,9
II	-3,3	-2,9	-3,0	-3,4	-2,9	-3,2
III	0,9	1,1	1,2	0,7	1,3	1,0
IV	8,2	8,0	8,2	7,8	8,2	8,1
V	14,0	13,9	13,9	13,8	13,8	14,0
VI	17,0	17,2	17,2	17,0	17,0	17,2
VII	18,6	18,9	18,8	18,6	18,6	18,8
VIII	17,7	18,0	17,8	17,7	17,7	18,0
IX	13,0	13,4	13,0	12,9	13,2	13,3
X	7,5	8,02	7,7	7,4	7,9	7,8
XI	2,4	2,9	2,7	2,4	2,9	2,7
XII	-1,7	-1,2	-1,5	-2,0	-1,5	-1,5
Рік	7,5	7,8	7,7	7,4	7,7	7,8

Джерело: складено за матеріалами ВОЦГ.

У лютому по всій території області середня температура повітря підвищується приблизно на $0,8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Більш стрімкі зміни температури повітря спостерігають на початку теплого сезону Найвищі значення температури повітря спостерігали в серпні 1992 р. по МС Любешів ($36,9\text{ }^{\circ}\text{C}$) та в серпні 1998 р. по МС Ковель ($36,5\text{ }^{\circ}\text{C}$). В останні десятиліття над територією області простежено високу температуру повітря ($25\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище) та дуже високу ($30\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище – сильна спека).

Температура повітря понад $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ спостерігається із травня по вересень, іноді – у квітні та в жовтні. Південніше широти Луцька кількість днів із температурою повітря $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище становить 35 днів та більше. На північ області число днів з високою температурою повітря зменшується. Середня тривалість періоду з температурою повітря $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище над територією області в середньому за рік становить близько 200 год, тоді яку центральній частині України – до 400 год, а на півдні – до 500 год. Імовірність (%) максимальної температури повітря $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище для широти МС Ковель становить у липні – 3,4 %, у серпні – 5,5 %, а за рік – 9,9 % [8, 10].

Найбільша тривалість періоду з дуже високою температурою повітря ($30\text{ }^{\circ}\text{C}$ і вище) на Волині сягає 15 днів, імовірність зростання температури повітря вище $30\text{ }^{\circ}\text{C}$ в теплий період року становить 75–90 %, а вище $35\text{ }^{\circ}\text{C}$ – 10–15 %, тобто один раз на 6–10 років [8, с.82].

Узимку на території області спостерігають відлиги, кількість днів із відлигами з грудня по лютий коливається від 52 (МС Луцьк) до 57 (МС Володимир-Волинський). Найбільшу кількість днів із відлигою спостерігають у період із грудня 1993 р. по лютий 1994 р. – 79 (МС Володимир-Волинський, МС Маневичі, МС Світязь). В окремі роки простежено відлиги тривалістю більше 5 днів. Такі явища є загрозливими для озимини.

Упродовж року в середньому 30–35 днів на території області спостерігається температура повітря нижче -10°C . На основі аналізу температурних умов області встановлено, що один раз на два роки простежено зниження температури повітря до -23°C , 1 раз у 10 років – до $-29,8^{\circ}\text{C}$, один раз на 20 років – до $-31,7^{\circ}\text{C}$. Зниження температури повітря до $-35,2^{\circ}\text{C}$ можна очікувати один раз в 100 років [7].

Середня річна температура повітря по всій території області крані три роки вище 10°C . Загалом, термічні умови на території області цілком сприятливі для розвитку рослинництва та кормової бази тваринництва.

В середньому за рік над територією дослідження випадає близько 601 мм опадів. З окремо взятих аналізованих періодів, починаючи з 1986 р. цей показник суттєво змінюється. Так, за період із 1986 по 2024 рр. середня кількість опадів становить 619 мм [11]. Для Волині характерний континентальний режим атмосферного зволоження, найбільша кількість опадів (70 %) випадає в теплий період року.

Таблиця 2

Середня місячна кількість опадів за місяцями, мм

Місяць	Любешів	Світязь	Ковель	Маневичі	Володимир-Волинський	Луцьк
I	34,5	32,1	33,1	40,4	33,1	28,1
II	30,4	30,5	32,8	37,6	33,0	27,7
III	31,0	29,3	31,9	36,2	31,6	26,8
IV	36,0	38,9	38,9	43,6	40,1	35,6
V	60,1	56,9	59,7	62,7	62,5	55,1
VI	75,7	66,4	76,2	78,8	77,8	68,7
VII	84,6	77,5	82,7	88,4	81,5	82,6
VIII	64,2	65,2	65,4	66,5	65,5	64,1
IX	55,2	51,0	52,9	61,6	52,5	53,2
X	41,7	38,5	39,6	43,6	42,0	37,3
XI	43,8	39,3	44,8	49,7	42,1	37,5
XII	39,8	35,6	38,8	47,2	38,5	34,9
Рік	598	561,5	593,5	660	600	552

Середня багаторічна сума опадів за весь аналізований період найвища на МС Маневичі (660 мм) та Володимир-Волинський (600 мм). Найменша кількість опадів у середньому за рік випадає в межах МС Луцьк (552 мм) і Шацького поозер'я (МС Світязь, 561,5 мм). На іншій території області кількість опадів у багаторічному режимі змінюється від 598 мм (МС Любешів) до 593 мм (МС Ковель) [8, с. 86].

Найбільш вологий місяць року – липень. Саме в липні-місяці впродовж року по всіх метеостанціях області спостерігають найбільшу кількість опадів. Найменше опадів випадає в лютому та березні. Початок теплого періоду характеризується зменшенням суми опадів.

Мінімальну кількість опадів майже по всіх метеостанціях на території області зареєстровано в 1961 р., найменше опадів (270,3 мм) – по МС Любешів. Менше 300 мм опадів зареєстровано на МС Маневичі та МС Луцьк. На МС Володимир-Волинський найбільш посушливим 1953 р. (388,9 мм).

Річки у Волинській області належать до басейну Дніпра й Західного Бугу. До басейну Дніпра належить головна річка області – Прип'ять – із її правобережними найбільш протяжними притоками: рр. Турія, Стохід, Стир, а також меншими за розмірами річками Вижівка та Цир. Більшість із приток (крім р. Стир) беруть свій початок у межах Волинської області й, не виходячи за її межі, упадають у р. Прип'ять. До басейну р. Прип'ять належать 59 рік довжиною від 10 до 50 км, чотири – від 50 до 100 км і чотири (Прип'ять, Турія, Стохід, Стир) – понад 100 км. До басейну Західного Бугу в межах області входить 13 рік довжиною 10–50 км, одна з них (р. Луга) – понад 50 км.

На території Волинської області поширені озера заплавної (Біле, Люб'язь) і карстового (Світязь, Пулемецьке, Луки) походження. Здебільшого вони мають площу 1,01–5,0 км². Об'єм водної маси становить 943,65 млн м³. Значна його частина належить озерам площею 1,01–5,0 км² (18,5 %) та 15,1–20,0 км² (13,2 %). Об'єм оз. Світязь сягає близько половини від об'єму всіх озер області – 457,98 млн м³ (48,6 %). Розподіл озер за басейнами річок досить нерівномірний. Чимало їх розміщено в басейнах Прип'яті – 77, Турії – 70, Стоходу – 30, Стиру – 12, Вижівки – 9, решта – в басейні Західного Бугу [6].

Річному ходу рівнів річок басейну властива яскраво виражена висока весняна повінь і низька межень, яку порушують літні й зимові паводки. Весняна повінь починається в першій половині березня (інколи в кінці лютого), закінчується – у другій половині квітня або на початку травня. Весняна повінь триває 1,5–2 місяці та залежить від довжини ріки й заліснення басейну. Високі рівні, зазвичай, пов'язані з весняною повінню та спостерігаються в кінці березня – на початку квітня.

Ресурси тепла та вологи є ведучим чинником розвитку рослинництва, але визначальний компонент агроландшафту – ґрунтовий покрив, який і є базисом розвитку та різноманітності сучасних агроландшафтів, часто визначає їх господарську спеціалізацію і тим самим ландшафтну строкатість сьогодення.

Так, в низовинні частині Волині, в області Полісся домінуючими є дерново-підзолисті різновиди ґрунтів, на перезволожених ділянках природних лук – дернові оглесні, в низовинах та запалавх річок та озер – торф'яно-болотні, торфові та торфовища. В межах лесової височини типовими є сірі, ясно- та темно-сірі опідзолені ґрунти, які сформувались під покривом широколистяних лісів в умовах помірно континентального клімату на суглинкових відкладах. Разом з тим, на плакорних та південних схилах височини під островами степої рослинності знашли поширення чорноземи опідзолені, чорноземи типові, які характеризуються високою родючістю та традиційно належать до оброблюваних земель.

Дерново-підзолисті ґрунти, їх різновиди характеризуються незначною потужністю гумусового горизонту 15–25 см та низьким його вмістом (0,6–1,4 %). Такі ґрунти трапляються у межах Волинського Полісся на флювіогляціальних, алювіальних

відкладах першої та другої тераси р. Прип'яті з її притоками та р. Західний Буг. Площа близько 341,8 тис. га [12, с. 9].

Глеєві дерново-підзолисті та глеюваті ґрунти, на площі 489,7 тис. га. також трапляються в північній та центральній частині Волинського Полісся. Потужність їх гумусового горизонту змінюється від 18 до 25 см, у глеюватих супіщаних і легкосуглинкових дещо більша – від 20 до 40 см. Із вмістом гумусу відповідно 1,3 % та 3,5 % [6].

На вододілах між притоками Західного Бугу та Стиру на території височинної області Волині поширені опідзолені ґрунти, загальною площею 174,3 тис. га. Потужність гумусового горизонту ясно-сірих опідзолених та сірих опідзолених ґрунтах сягає 10–25 см, а для темно-сірих опідзолених та чорноземів опідзолених відповідно 50–60 та 10–60 см [12].

У межах Волинської височини на схилах долин приток Західного Бугу та Стиру поширені чорноземи неглибокі, а між притоками цих річок, на вододілах – чорноземи неглибокі малогумусні. Їх загальна площа становить 104,5 тис. га. Потужність гумусового горизонту сягає 60–80 см, а в чорноземах карбонатних – 80–100 см.

Чорноземи глибокі, що займають площу 15,5 тис. га, розміщені в межах басейнів річок Гнила Липа, Черногузка. Потужність гумусового горизонту сягає 100–150 см, а вміст гумусу у шарі 30–40 см – 2,2 % [8].

На півдні Волинського Полісся та на межі його з Волинською височиною трапляються лучні карбонатні ґрунти (рендзини). Загальна їх площа складає 67,3 тис. га. Потужність гумусового шару в лучних карбонатних ґрунтах становить 50–60 см, лучних та дернових карбонатних глейових – 40–70 см, а лучних опідзолених і лучних опідзолено-оглеєних 50–60 см.

На півдні поліської області Волині, межиріччя Прип'яті та Турії на широті Любомля й південніше його поширені лучно-болотні ґрунти загальною площею 44,6 тис. га. Потужність гумусового горизонту сягає 20–50 см, а вміст гумусу на глибині 25–35 см – 1,1 %.

Болотні й торфво-болотні ґрунти поширені на заплавах Прип'яті та її приток, а також на території Волинської височини на невеликих притоках Західного Бугу та Стиру загальною площею 122,5 тис. га. Вміст гумусу в болотних ґрунтах становить 7,2 % на глибині 0–30 см [6].

Долину річки Прип'яті та межиріччя Турії та Стоходу північніше Камінь-Каширського району, а також межиріччя Стоходу та Стиру на північ від Маневич та північний захід від Любомля до Західного Бугу займають торфові ґрунти загальною площею 244,3 тис. га. Потужність торфу від 50 та більше 150 см.

Смугу на північ Любомля від Прип'яті до витоків Турії, а також у басейнах Західного Бугу та Стиру вздовж межі з Рівненською областю на південь від широти Маневич займають дернові ґрунти. Гумусовий горизонт у дернових малорозвинених становить 15–25 см, дернових глейових піщаних – 18–40 см, дернових супіщаних – 20–45 см, лучно карбонатних – 50–60 см, оглеєних супіщаних та суглинкових – 20–40 см [12].

Внаслідок проведення осушувальних меліорацій (у 50–90 рр. ХХ ст. в області побудовано 191 меліоративну систему) було осушено 416,6 тис. га земель [8]. На

сьогодні площа антропогенно-змінених ґрунтів, на спрацьованих осушених землях, які розміщені на периферії масивів болотних, торфувато-болотних, торфово-болотних та торфових ґрунтах сягає 59,2 тис. га [7].

Болота є типовим елементом ландшафтів Волинської області у зв'язку з цим широко представленою тут є болотна рослинність. Територія Волинської височини з родючими ґрунтами, сприятливим для ведення сільського господарства, характеризується наявністю більшої частки агроландшафтів, у структурі сучасних, ніж територія Волинського Полісся.

Сучасне природокористування тяжіє до розвитку сільськогосподарської діяльності: землеробства та тваринництва. Зміна ландшафтів, передусім, зумовлена розвитком рослинництва та збільшенням площі орних земель, поширенням осушених оброблюваних земель на Поліссі. Набуває розвитку садівництво та вирощування ягідних культур. Разом з тим, на території району дослідження значного поширення набувають тваринницькі комплекси з розведення великої рогатої худоби, свиноферми, птахофабрики. Такі види сільськогосподарської діяльності супроводжуються утворенням нових видів антропогенних ландшафтів – промислово-тваринницьких.

Агроландшафти Волині – ті різновиди сучасних ландшафтів, які сформувались на оброблюваних землях внаслідок розвитку сільськогосподарського виробництва. Традиції природокористування в обробітку землі сягають сивої давнини. Зважаючи на сприятливі агрокліматичні умови, рівнинність рельєфу та поширення родючих ґрунтів в межах Волинської області трапляються всі різновиди агроландшафтів: польові, пасовищні, сінокосні, садівничі, іншого сільськогосподарського призначення. Важливу роль у їх поширенні відіграє спеціалізація галузей сільськогосподарського виробництва. Нині в розвитку землеробства переважає вирощування зернових, олійних культур, набуває активізації розвиток садово-ягідного виробництва та вирощування кормів для тваринницьких ферм. «Індекс сільськогосподарської продукції у 2021р. порівняно з 2020 р. становив 100,0 %. Виробництво культур зернових та зернобобових становило 1334,7 тис. т (з 1 га 44,8 ц, що на 0,4 % більше попереднього року). Порівняно з 2020 р. зросло виробництво картоплі (1201,3 тис т) – на 2,3 %, соняшнику на зерно (102,6 тис т) – на 8,6 %, сої (89,2 тис т) – на 0,5 %. Скоротилося виробництво буряку цукрового фабричного (330,0 тис т) – на 19,9 %, культур овочевих (279,2 тис т) – на 1,0 %, ріпаку і кользи (141,6 тис т) – на 8,1 %, культур плодових та ягідних (36,6 тис т) – на 7,5 %».

Підприємства виростили 64 % зерна, 66 % буряку цукрового фабричного, 97 % сої та майже увесь урожай ріпаку і кользи, соняшнику. Господарства населення виступали основними виробниками фруктів та ягід (92 % загального обсягу), овочів (94 %) та картоплі (99,6 %).

Структура сільськогосподарських угідь цілком і повністю відображає всі різновиди агроландшафтів: рілля (62 %), пасовища (19 %), сіножаті (15 %), багаторічні насадження (1 %), інші землі сільськогосподарського призначення (3 %, які обслуговують тваринницькі комплекси Найбільша частка припадає на рілля, що є результатом обробітку родючих ґрунтів волинської височинної області.

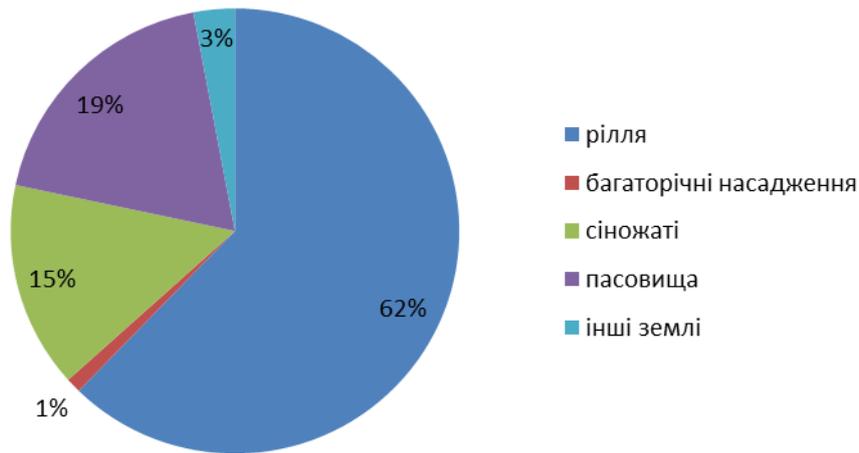

Рис. 2. Структура та різновиди агrolандшафтів

Джерело: побудовано автором за [7].

Відповідно, південь області виділяється домінуванням польових агrolандшафтів, серед яких найбільшу роль у формуванні екологічної рівноваги відіграють багаторічні насадження та садово-ягідні ландшафти, частка яких складає лише 1%. В останні десятиліття популярності на Волині набуває поширення садів та ягідних культур. Проте, показники рівня 90-х ще далеко не подолані (рис. 3).

тис. га

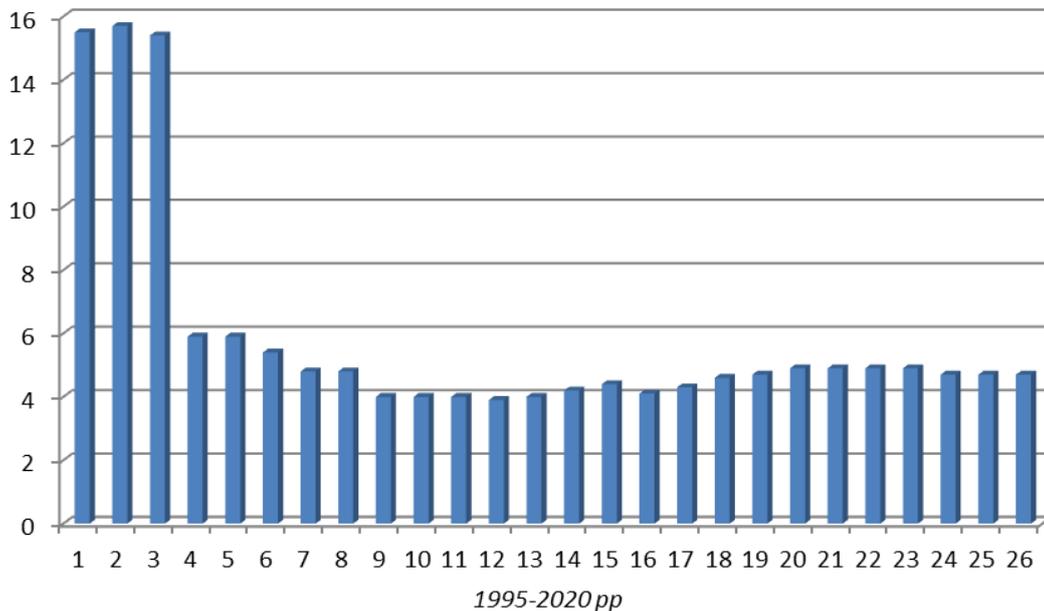

Рис. 3. Динаміка площі садово-ягідних ландшафтів Волині (1995–2020)

Джерело: побудовано автором за [6].

Агrolандшафти Волині досить вразливі щодо прояву стихійних атмосферних та водно-ерозійних процесів, так як більша частка їх належить до польових, які щораз зазнають обробітку, змінюються внаслідок внесення мінеральних та органічних добрив, виснажуються від вирощування монокультур.

Зважаючи на перспективи регіонального розвитку, вважаємо за доцільне ще раз нагадати про сильні та слабкі сторони ландшафтів Волині, а також виділити ризики у їх розвитку та зазначити окремі можливості. Зважаючи на проблеми

прояву змін клімату, глобалізаційних процесів просторова структура сучасних агроландшафтів також зазнає значних змін, які, передусім, проявляються в якості покомпонентного складу (наприклад, зміна польових ландшафтів на садові). Тому для оптимізації природокористування, раціонального використання ресурсного потенціалу необхідно на рівні територіальних громад поводити комплексну оцінку стану кожного різновиду сучасного агроландшафту. Так, то дуже кропітка та відповідальна робота, але тільки ґрунтовне географічне дослідження сучасного агроландшафту може слугувати основою для подальшого сталого розвитку. Дослідження кожного різновиду агроландшафту як пазли, як соти, складають єдину картину сьогодення.

Ожте, на території Волинської області вивчення структури агроландшафтів вимагає використання нових методів та підходів з метою отримання цілісної характеристики, аналізу та оцінки їх стану, визначення пріоритетів в напрямку регіонального розвитку для забезпечення продовольчої безпеки.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія : у 2 т. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. Т. 1. 431 с.
2. Дениsik Г. І. Антропогенні ландшафти правобережної України. Вінниця : Арбат, 1998. 292 с.
3. Міллер Г. П., Петлін В. М., Мельник А. В. Ландшафтознавство: теорія і практика. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 172 с.
4. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. М. А. Хвесика ; ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. 40 с.
5. Ничая О. О., Тарасюк Н. А. Селитебні ландшафти в структурі угідь височинної області Волині. *Dnipropetrovsk University Bulletin. Series: Geology, geography*. 2016. Vol. 24 (1). P. 112–119. DOI: 10.15421/111617. URL: <http://geology-dnu.dp.ua>.
6. Волинська обласна державна адміністрація. URL: <http://www.voladm.gov.ua>.
7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2020 рік / Волин. обл. держ. адмін., Упр. екології та природ. ресурсів. URL: <https://voladm.gov.ua/category/upravlinnya-ekologiyi-ta-prirodnih-resursiv/1>.
8. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області : кол. монографія / за ред. В. О. Фесюка. Київ : ВІЕНЕЙ, 2016. С. 82–113.
9. Тарасюк Н. А., Ничая О. О. Сільські селитебні ландшафти Волинської області: сучасний стан та шляхи збалансованого розвитку. Луцьк : Терен, 2021. 194 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19868>.
10. Тарасюк Н. А., Федас Т. Агрокліматичні ресурси Волинської області в умовах сучасного клімату. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 9 (358). С. 27–32. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13666/1/nvisn%20eenu2017_9.pdf.
11. Тарасюк Н., Васковець Х. Географія рідного краю: садові ландшафти Волині. *Theoretical and practical aspects of modern scientific research* : coll. of sci. papers

with Proc. of the I Int. Sci. and Pract. Conf. (Vol. 2), Seoul-Vinnytsia, 30 Apr. 2021. Seoul ; Vinnytsia, 2021. P. 220–221. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-30.04.2021.v2.70>.

12. Ґрунти Волинської області та їх особливості / Л. Т. Чижевська, Н. А. Тарасюк, С. В. Полянський та ін. *Věda a perspektivy*. Praha, 2025. № 10 (53). S. 290–311. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-10\(53\)-290-311](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-10(53)-290-311).

13. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методика, методи : навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.

14. Шищенко П. Г. Прикладная физическая география. Київ : Вища школа, 1988. 189 с.

4.4. | Основи відтворення і збереження земельних ресурсів Волинської області

Полянський С. В.,

канд. геогр. наук,

*доцент кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-8666-7695>*

Тарасюк Н. А.,

канд. геогр. наук,

*доцент кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0003-1829-2438>*

Мельник О. В.,

*канд. геогр. наук, заступник директора,
Волинський обласний учбовий центр
підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації кадрів АПК, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-1584-2943>*

Качаровський Р. Є.,

*магістр географії, старший лаборант
кафедри економічної та соціальної географії,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-6096-4800>*

Взаємовідносини людини і природи, особливо ґрунтів як основи її життєдіяльності, є однією з важливих сфер сучасності. Актуальним є питання соціального використання, охорони та відтворення родючості земельних ресурсів. Виконання її на усіх рівнях, у тому числі й регіональному, сприятиме забезпеченню людей продуктами

Колектив авторів

Амбарчян Маргарита Самвелівна

канд. екон. наук, доцент,
координатор з розвитку бізнесу,
НЗ «Британська Рада (Україна)», м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-3178-906X>

Богма Ігор Юрійович

здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава

Борисенко Вікторія В'ячеславівна

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», м. Полтава

Брищенко Руслан Олександрович

здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Киргизький державний технічний
університет імені І. Раззакова, м. Бішкек

Ванжула Дмитро Валентинович

здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0009-0005-1255-6123>

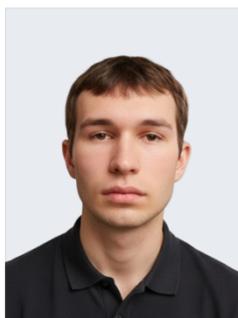
Воронько-Невіднича Тетяна Вікторівна

д-р екон. наук, доцент, завідувач
кафедри менеджменту імені І. А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-2427-7218>

Галич Олександр Анатолійович

канд. екон. наук, професор, професор кафедри
економіки та публічного управління, ректор,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0001-6478-8309>

Гармаш Ростислав Романович

здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава

Гнип Наталія Олексіївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
банківського бізнесу та фінансових технологій,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-0856-9619>

Головко Олена Григорівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
банківського бізнесу та фінансових технологій,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0001-6502-4562>

Головчук Юлія Олександрівна

д-р екон. наук, завідувач
кафедри менеджменту та маркетингу,
Вінницький національний медичний
університет імені М. І. Пирогова, м. Вінниця
<https://orcid.org/0000-0002-4516-109X>

Горбатюк Людмила Михайлівна

канд. екон. наук, завідувач
кафедри економіки і маркетингу,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-6142-8233>

Гудзь Тетяна Павлівна

д-р екон. наук, професор, директор
Навчально-наукового центру підготовки
кадрів вищої кваліфікації Полтавського
університету економіки і торгівлі, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Єрмаков Вячеслав Володимирович

канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри
географії, методики її навчання та туризму,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-3997-4788>

Єрмоменко Роман Віталійович

здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв

Зубков Руслан Сергійович

д-р екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва, управління та адміністрування, Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна», м. Миколаїв
<https://orcid.org/0000-0002-8894-5724>

Калініченко Олександр Володимирович

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки та публічного управління, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-2688-859X>

Качаровський Роман Євгенович

магістр географії, старший лаборант кафедри економічної та соціальної географії, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-6096-4800>

Коваль Дмитро Олександрович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0009-0002-3514-463X>

Копилиць Євгеній Вікторович

канд. пед. наук, асистент кафедри географії, методики її навчання та туризму, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-3234-4126>

Лебеденко Анна Юріївна

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Одеський національний економічний
університет, м. Одеса
<https://orcid.org/0009-0008-9928-3050>

Лесюк Владислав Станіславович

доктор філософії з економіки, асистент
кафедри економіки та публічного управління,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-8370-6513>

Лотиш Ігор Ігорович

канд. с.-г. наук, викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Аграрно-
економічний фаховий коледж Полтавського державного
аграрного університету», м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-0373-6630>

Макаренко Петро Миколайович

д-р екон. наук, професор, професор кафедри
економіки та публічного управління,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-8967-9122>

Макаренко Юлія Петрівна

д-р екон. наук, професор, професор кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро
<https://orcid.org/0000-0002-9970-7377>

Мельник Олег Володимирович

канд. геогр. наук, заступник директора,
Волинський обласний учбовий центр
підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації кадрів АПК, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-1584-2943>

Миколенко Інна Григорівна

д-р екон. наук, професор, професор кафедри
економіки та публічного управління,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0003-3800-6136>

Музиченко-Козловська Оксана Володимирівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
економіки підприємства та інвестицій,
Національний університет «Львівська
політехніка», м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-3519-5448>

Назарова Каріна Олександрівна

д-р екон. наук, професор, завідувач
кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-5019-9244>

Орехова Катерина Віталіївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
банківського бізнесу та фінансових технологій,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0003-0214-2750>

Пілявський Володимир Ілліч

д-р екон. наук, доцент кафедри маркетингу,
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Миколаїв
<https://orcid.org/0000-0003-3311-0559>

Полянський Сергій Володимирович

канд. геогр. наук,
доцент кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0002-8666-7695>

Сарнавський Сергій Петрович

доктор філософії з наук про Землю, старший викладач
кафедри географії, методики її навчання та туризму,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-5855-4319>

Сень Олександр Васильович

канд. екон. наук, доцент
кафедри підприємництва і права,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0002-9038-1446>

Стеценко Арсеній Русланович

здобувач вищої освіти,
Відокремлений структурний підрозділ «Аграрно-
економічний фаховий коледж Полтавського державного
аграрного університету», м. Полтава
<https://orcid.org/0009-0003-6711-0247>

Тарасюк Ніна Адамівна

канд. геогр. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0003-1829-2438>

Фартушняк Ольга Вікторівна

канд. екон. наук, доцент кафедри
обліку і бізнес-консалтингу,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-6305-5901>

Царьов Олександр Сергійович

здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Одеський національний економічний
університет, м. Одеса
<https://orcid.org/0009-0000-1319-7680>

Чайковський Віталій Анатолійович

здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава

Шокало Наталія Сергіївна

канд. с.-г. наук, доцент,
доцент кафедри селекції, насінництва і генетики,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава
<https://orcid.org/0000-0001-7839-8168>

Наукове видання

**Формування сталих
соціально-економічних
систем: міжнародні,
національні та локальні
аспекти розвитку**

Колективна монографія

Надруковано у ПП «Астрая»
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК № 5599 від 19.09.2017 р.
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б, кв. 4
Підписано до друку 23.12.2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 27,2.
Наклад 300 пр.

Видавництво ПП «Астрая»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП «Астрая»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089